

Türkiye’de Filistin Eylemleri Bağlamında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hak İhlalleri Raporu

2026

 @hakinsiyatifi
 /hakinsiyatifi
 @hakinsiyatifi
 @hakinsiyatifi

HAK
inisiyatifi

Türkiye’de Filistin Eylemleri Bağlamında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hak İhlalleri Raporu

Yayın Tarihi: 07.10.2026

Hak İnisiyatifi Derneği

Adres: Necatibey Cad. 19/28. 50. Yıl İşhanı, Kızılay/ANKARA

Akademik Koordinasyon ve Araştırma Danışmanlığı: Dr. Neslihan Akbulut

Saha Araştırması ve Derinlemesine Görüşmeler: Songül Erkaya, Mehtap Toruntay, Emre Murat, Selin Tuksal, Meryem Büşra Berber, Zelal Yıldız

Katılımcı Gözlem: Hak İnisiyatifi Derneği araştırma ekibi

Veri Analizi: Dr. Neslihan Akbulut ve araştırma ekibi

Özet

Bu rapor, Türkiye’de 2023 yılı Ekim ayından itibaren yaygınlaşan Filistin’e destek eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik ihlalleri incelemektedir. Çalışma, Filistin protestolarına katılan 18 kişiyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve protesto alanlarında yürütülen katılımcı gözleme dayalı etnografik saha araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın temel sorusu, Filistin eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik ihlallerin sosyal, politik ve kültürel düzeylerde nasıl deneyimlendiğidir.

Araştırma bulguları, barışçıl protestoların sistematik biçimde polis müdahalesi, gözaltı, fiziksel ve psikolojik şiddet, fişleme, takip, adli kontrol tedbirleri ve uzun yargı süreçleriyle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, müdahalelerin yalnızca hukuki değil, aynı zamanda gündelik yaşamı, çalışma hayatını, aile ilişkilerini ve sosyal çevreyi etkileyen çok boyutlu sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir. Özellikle gözaltılar, ters kelepçe uygulamaları, çıplak arama iddiaları, kadınlara yönelik başörtüsü müdahaleleri ve çocukların maruz kaldığı şiddet deneyimleri dikkat çekmektedir.

Rapor, Filistin eylemlerinin kamu makamları tarafından çoğu zaman anayasal bir protesto hakkı bağlamında değil, güvenlikçi ve kriminalize edici bir yaklaşım çerçevesinde ele alındığını göstermektedir. Buna karşın birçok eylemci, yaşanan baskıların mücadele kararlılığını zayıflatmak yerine güçlendirdiğini belirtmektedir. Çalışma, Türkiye’de protesto hakkının kullanımına ilişkin güncel tartışmalara saha temelli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Abstract

This report examines violations of the right to assembly and demonstration in the context of the pro-Palestine protests that have become widespread in Turkey since October 2023. The study is based on ethnographic field research comprising semi-structured in-depth interviews with 18 individuals who participated in the Palestine protests and participant observation conducted at protest sites. The central research question is how violations of the right to assembly and demonstration are experienced at the social, political, and cultural levels in the context of the Palestine protests.

The research findings reveal that peaceful protests have systematically faced police intervention, detention, physical and psychological violence, profiling, surveillance, judicial control measures, and prolonged legal proceedings. Participants state that these interventions produce multidimensional consequences that affect not only legal rights but also daily life, work life, family relationships, and social circles. Of note are detentions, the use of handcuffs behind the back, allegations of strip searches, interventions targeting women’s headscarves, and experiences of violence endured by children.

The report demonstrates that Palestinian protests are often addressed by public authorities not in the context of a constitutional right to protest, but within a security-oriented and criminalizing framework. In contrast, many activists note that the pressures they face have strengthened rather than weakened their resolve to continue the struggle. The study aims to provide a field-based contribution to current debates regarding the exercise of the right to protest in Turkey.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	1
Giriş	3
1. Yöntem	4
2. Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Hukuki Çerçevesi	5
A. Ulusal Hukuki Çerçeve	5
B. Uluslararası Hukuki Çerçeve	6
C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları.....	6
3. Türkiye’de 2023 Ekim Sonrası Filistin Eylemlerinin Genel Çerçevesi	6
4. Etnografik Bulgular	7
A. Türkiye’de Filistin Eylemlerine Katılım Mantığı, Motivasyonlar ve Kolektif Duygulanım	7
I. Katılımın Mantığı: Sorumluluk, Borç ve Somut Etki Arayışı	7
II. Motivasyonlar: Dini, İnsani ve Siyasal Katmanların Kesişimi	8
III. Kolektif Duygulanım: Görünürlük, Baskı ve Direniş	9
B. Eylemlere Katılım Deneyiminin Dönüşümü: Baskı, Direnç ve Yalnızlaşma	9
I. Müdahalelerin Bireysel Katılım Üzerindeki Etkisi: Direnç ve Kararlılığın Pekişmesi	9
II. Geniş Kitleler Açısından Katılımın Daralması: Korku, Risk ve Mesafe	10
III. Kriminalizasyon ve Algı Yönetimi: Katılımın Görünürlüğünün Sınırlandırılması.....	10
IV. Müdahale Sonrası Katılımda “Dökülme”: Psikolojik Yıpranma ve Geri Çekilme	10
V. Aile ve Sosyal Çevre Baskısı	11
VI. Yalnızlaşma	11
C. Polis Müdahalesi, Şiddet ve Gözaltı Deneyimleri.....	11
Ç. Adli Süreç ve Yargılanma Deneyimi: Yıpratma ve Hukuki Gözdağı	14
I. Gösteri Hakkının Kriminalize Edilmesi.....	14
II. Mahkemeye Sevk Gerekçeleri ve Kullanılan Kanun Maddeleri.....	15
III. Hakimlerin Tavrı ve Yargılamanın Niteliği	15
IV. Adli Kontrol, İş Kaybı ve Sosyal Sonuçlar	16
5. Analiz.....	16
6. Sonuç	18
7. Öneriler.....	18
Kaynakça	20

Giriş

2023 Gazze Savaşı sonrasında dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de Filistin’le dayanışma amacıyla çok sayıda protesto, basın açıklaması, yürüyüş, oturma eylemi ve boykot çağrısı gerçekleştirilmiştir. Özellikle 2023 yılı Ekim ayından itibaren üniversite kampüslerinden kent meydanlarına, konsolosluk önlerinden limanlara kadar uzanan geniş bir skaladaki farklı kamusal alanlarda düzenlenen bu eylemler, yalnızca insani dayanışma çağrılarının değil, aynı zamanda devlet politikalarının, ticari ilişkilerin ve uluslararası sessizliğin eleştirildiği politik bir kamusal itiraz alanı haline gelmiştir.

Filistin’e destek eylemleri, Türkiye’de uzun yıllardır varlığını sürdüren protesto kültürünün yeni bir uğrağını oluştururken, aynı zamanda toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımına ilişkin mevcut sınırları, müdahale pratiklerini ve hak ihlallerini görünür hale getirmiştir. Özellikle barışçıl gösterilere yönelik polis müdahaleleri, gözaltılar, adli soruşturmalar, fişleme iddiaları ve uzun yargı süreçleri, protesto hakkının yalnızca hukuki değil, sosyal ve kültürel boyutlarıyla da tartışılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Filistin eylemleri, kamusal alanın nasıl düzenlendiği, hangi siyasal taleplerin meşru kabul edildiği ve devletin muhalif toplumsal hareketlere nasıl yaklaştığı sorularını yeniden gündeme taşımıştır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, demokratik toplumların temel haklarından biri olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 21. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, barışçıl protestoların korunması gerektiğini ve devletlerin bu hakkı yalnızca güvence altına almakla kalmayıp aynı zamanda kolaylaştırıcı bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna karşın, özellikle son yıllarda dünya genelinde toplantı ve gösteri yürüyüşlerine yönelik güvenlikçi yaklaşımın güçlenmesiyle birlikte, toplantı ve gösteri hakkının çeşitli biçimlerde sınırlandırıldığı görülmektedir (Butler, 2015; Tilly, 2004). Türkiye’de de kamusal protestolara yönelik müdahale biçimleri, uzun süredir akademik literatürde otoriterleşme, kriminalizasyon ve kamusal alanın daralması bağlamında tartışılmaktadır (Bayat, 2013; Keyman, 2000).

Bu rapor, Filistin eylemleri bağlamında Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik ihlallerin nasıl deneyimlendiğini anlamayı amaçlamaktadır. Raporun temel sorusu şudur: **Türkiye’de Filistin eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik ihlaller sosyal, politik ve kültürel düzeylerde nasıl deneyimlendi?** Bu soru doğrultusunda çalışma, eylemcilerin polis müdahaleleri, gözaltı süreçleri, yargı deneyimleri, fişlenme korkusu, aile ve çevre baskısı, ekonomik kayıplar ve psikolojik etkiler gibi çok katmanlı deneyimlerine odaklanmaktadır.

Araştırma, yalnızca hukuki ihlalleri belgelemekle yetinmemiştir. Aynı zamanda protesto deneyiminin gündelik yaşam üzerindeki etkilerini, eylemcilerin direniş ve dayanışma pratiklerini ve kamusal alanda ortaya çıkan yeni toplumsal ilişkileri anlamayı hedeflemiştir. Bu nedenle çalışma, protestoları yalnızca “olaylar” olarak değil, duyguların, aidiyetlerin, korkuların ve siyasal öznelliklerin üretildiği toplumsal süreçler olarak ele almaktadır. Eylemlere yönelik müdahaleler, fiziksel şiddet veya gözaltı pratiklerinin yanında eylemcilerin sosyal çevreleriyle ilişkilerini, çalışma hayatlarını, gelecek planlarını ve kamusal görünürlüklerini etkileyen daha geniş bir denetim ve baskı rejiminin parçası olarak deneyimlenmektedir.

Bu çerçevede hazırlanan rapor, Filistin eylemlerine katılan kişilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ve sahadaki etnografik gözlemler aracılığıyla, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımına yönelik müdahalelerin gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğunu görünür kılmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin tartışmalara Filistin eylemleri örneği üzerinden katkı sunmayı ve hak ihlallerinin çok boyutlu yapısını ortaya koymayı hedeflemektedir.

1. Yöntem

Bu çalışma, Türkiye’de Filistin’e destek amacıyla gerçekleştirilen protesto eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik ihlalleri incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde etnografik alan araştırması olarak tasarlanmış, derinlemesine mülakatlar, katılımcı gözlem ve saha notları temel veri toplama teknikleri olarak kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, toplumsal olguların aktörlerin deneyimleri, anlam dünyaları ve gündelik pratikleri içerisinden anlaşılmasını hedeflemektedir (Creswell, 2013). Bu bağlamda çalışma, Filistin eylemlerine katılan bireylerin polis müdahalesi, gözaltı, yargılama ve toplumsal baskı süreçlerini nasıl deneyimlediklerini kendi anlatıları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel yöntemi olan etnografya, belirli bir toplumsal grubun deneyimlerini, ilişkilerini, anlam üretim süreçlerini ve gündelik pratiklerini uzun süreli saha teması yoluyla inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır (Hammersley & Atkinson, 2007). Etnografik yöntem, araştırmacının yalnızca gözlem yapan bir konumda kalmamasını, saha içerisindeki aktörlerle ilişki kurarak onların deneyim dünyalarını içeriden anlamaya çalışmasını esas alır (Geertz, 1973). Bu alan araştırmasını gerçekleştiren araştırmacı ve görüşmeleri gerçekleştiren ekip üyeleri halihazırda bizzat bu eylemlere iştirak etmiş aktivistlerden oluşmaktadır. Bu kişiler bu özellikleri sayesinde eylem alanlarındaki polis müdahalelerini, müzakere süreçlerini, gözaltıları, sloganları, eylemci davranışlarını ve toplumsal atmosferi doğrudan gözlemleyen katılımcı gözlem şartlarını da karşılamaktadırlar. Böylece görüşmelerden elde edilen veriler ekip üyelerinin saha gözlemleriyle birlikte değerlendirilmiş ve çok katmanlı bir analiz yürütülmüştür.

Araştırma süreci, Dr. Neslihan Akbulut'un akademik koordinasyonunda yürütülmüştür. Araştırmanın yöntemsel tasarımı, derinlemesine görüşme formunun geliştirilmesi, veri toplama stratejisinin oluşturulması ve nitel araştırma sürecinin planlanması Akbulut tarafından gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasında görev alan Songül Erkaya, Emre Berber, Mehtap Toruntay, Emre Murat, Selin Tuksal ve Meryem Büşra Berber'e araştırma öncesinde derinlemesine mülakat teknikleri konusunda uygulamalı eğitim verilmiştir. Araştırma ekibine saha süreci boyunca ortaya çıkan yöntemsel ve etik sorunlarda akademik danışmanlık sağlanmıştır. Görüşmeler söz konusu araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler ise ortak değerlendirme ve analiz sürecinden geçirilmiştir.

Araştırma kapsamında toplam 18 kişiyle yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara, eylemlere katılım motivasyonları, polis müdahaleleri, gözaltı deneyimleri, fiziksel ve psikolojik şiddet, adli süreçler, toplumsal baskılar, aile ilişkileri ve protesto hakkına dair değerlendirmeleri sorulmuştur. Görüşmelerin önemli bir kısmı yüz yüze gerçekleştirilmiş, bazı görüşmeler ise güvenlik ve erişim koşulları nedeniyle çevrimiçi platformlar üzerinden yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların açık rızası doğrultusunda kaydedilmiş ve daha sonra yazılı metne dönüştürülmüştür.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çünkü çalışmanın amacı genel bir kamuoyu eğilimini ölçmekten ziyade, Filistin eylemlerine doğrudan katılmış ve müdahale süreçlerini deneyimlemiş kişilerin tanıklıklarını derinlemesine incelemektir. Bu nedenle farklı yaş, meslek, şehir ve örgütsel aidiyetlerden gelen katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar arasında sivil toplum temsilcileri, avukatlar, öğrenciler, serbest meslek çalışanları, işçiler, kamu personelleri gibi çok farklı toplumsal ve iktisadi arkaplana sahip çeşitli aktivistler yer almaktadır. Katılımcıların bir kısmı hakkında dava açılmış veya gözaltı/tutuklama süreçleri yaşanmış, bir kısmı ise doğrudan adli soruşturmaya maruz kalmamıştır. Böylece hem doğrudan yargılanan hem de eylem alanındaki baskıyı deneyimleyen farklı profillerin anlatıları birlikte değerlendirilmiştir.

Araştırmada etik ilkelere dikkat edilmiştir. Katılımcıların güvenliği ve mahremiyetinin korunması amacıyla doğrudan isim kullanımından kaçınılmış, katılımcılar yaş ve cinsiyet bilgilerini içeren kodlarla ifade edilmiştir. Kadın katılımcılar “K”, erkek katılımcılar ise “E” harfi ile kodlanmış, harflerin yanındaki sayılar katılımcıların yaşlarını belirtmiştir. Ancak bazı durumlarda katılımcıların kamusal kimlikleri ve faaliyetleri araştırmanın bağlamı açısından önemli olduğundan, sınırlı ölçüde açık kimlik bilgilerine de yer verilmiştir. Görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılar herhangi bir anlam kaymasına yol açmamak adına değiştirilmeden aktarılmıştır.

Saha araştırması boyunca araştırmacıların eylem alanlarında doğrudan bulunması, yalnızca söylemsel düzeyde değil, beden politikaları, mekânsal kontrol, polis bariyerleri, gözetim pratikleri ve kolektif duygulanımlar gibi unsurların da gözlemlenmesini mümkün kılmıştır. Özellikle polis müdahaleleri sırasında oluşan korku, yalnızlaşma, dayanışma ve kriminalizasyon hissi, yalnızca mülakatlarla değil saha deneyimiyle birlikte değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, protesto hakkına yönelik ihlalleri yalnızca hukuki bir mesele olarak değil, gündelik yaşamı, toplumsal ilişkileri ve siyasal katılım biçimlerini dönüştüren sosyo-politik bir süreç olarak ele almaktadır.

Elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde görüşmeler kodlanmış, “polis müdahalesi”, “psikolojik şiddet”, “gözaltı deneyimi”, “kriminalizasyon”, “gösteri hakkı”, “yalnızlaşma”, “aile baskısı” ve “yargısal yıldırma” gibi temalar altında değerlendirilmiştir. Böylece bireysel anlatılar ile yapısal süreçler arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın önemli sınırlılıklarından biri, katılımcıların büyük bölümünün aktif eylemci veya dayanışma ağları içerisinde yer alan kişilerden oluşmasıdır. Bununla birlikte çalışmanın amacı niceliksel genelleme yapmak değil, belirli bir dönemde Filistin eylemlerine katılan kişilerin deneyimlerini derinlemesine anlamaktır. Bu nedenle araştırma, temsil gücünden ziyade deneyimlerin yoğunluğu ve çeşitliliğine odaklanmaktadır. Ayrıca güvenlik kaygıları ve devam eden davalar nedeniyle bazı katılımcılar belirli konularda daha temkinli konuşmuş, bu durum araştırmanın saha koşullarının doğal bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’de Filistin eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımını, etnografik saha verileri, derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlem aracılığıyla inceleyen nitel bir insan hakları araştırması niteliği taşımaktadır. Araştırma, protesto hakkına yönelik müdahalelerin yalnızca hukuki değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve politik sonuçlar üreten çok katmanlı süreçler olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

2. Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Hukuki Çerçevesi

Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı hem ulusal hukuk hem de uluslararası insan hakları hukuku bakımından güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden biridir. Bu hak, demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak bireylerin düşüncelerini kolektif biçimde ifade edebilmelerini sağlar. Ancak söz konusu hak, mutlak olmayıp belirli sınırlamalara da tabidir.

A. Ulusal Hukuki Çerçeve

Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının anayasal dayanağını Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 34. maddesi oluşturmaktadır. Bu maddeye göre, herkes, önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması

amacıyla bu hak kanunla sınırlanabilir. Anayasal düzenlemenin uygulama boyutunu ise 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu belirlemektedir. Bu Kanun, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları ayrıntılı biçimde düzenler. Kanuna göre, toplantı ve gösteri yürüyüşleri için önceden bildirimde bulunulması esastır. Ayrıca, yer ve güzergâh belirleme yetkisi idareye tanınmıştır. Bununla birlikte, bu yetkinin kullanımı, hakkın özünü ortadan kaldıracak veya aşırı derecede zorlaştıracak şekilde yorumlanamaz. Kolluk yetkileri bakımından ise Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu önem arz etmektedir. Bu Kanun, polisin kamu düzenini sağlamak amacıyla toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale edebileceği durumları düzenler. Özellikle, hukuka aykırı hale gelen veya kamu düzenini ciddi biçimde tehdit eden eylemlere müdahale edilebilir. Ancak müdahalenin ölçülü, orantılı ve demokratik toplum gereklerine uygun olması zorunludur.

B. Uluslararası Hukuki Çerçeve

Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi hükümleri de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını güvence altına almaktadır. Bahsi geçen 10. madde ifade özgürlüğünü, 11. madde ise barışçıl toplantı ve dernek kurma özgürlüğünü düzenler. Bu haklar, ancak kanunla öngörülen ve demokratik toplumda gerekli olan sınırlamalarla kısıtlanabilir.

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının yalnızca eylem yapma özgürlüğünü değil, aynı zamanda eylemin yapılacağı yerin seçimini de kapsadığı açıkça vurgulanmaktadır. Mahkeme, birçok kararında, gösterinin etkili olabilmesi için hedeflenen mesajın ulaşacağı yerlerde yapılmasının önemine dikkat çekmiştir. Örneğin, *Oya Ataman/Türkiye* kararında Mahkeme, küçük ve barışçıl bir grubun gerçekleştirdiği bir gösteriye müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığına hükmetmiştir. Benzer şekilde, *Balçık ve Diğerleri/Türkiye* kararında, yetkili makamların göstericilere alternatif bir yer göstermesinin, her durumda yeterli bir gerekçe oluşturmadığı belirtilmiştir. AİHM'e göre, kamu makamları, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını yalnızca pasif biçimde tanımakla yetinemez, aynı zamanda bu hakkın etkin kullanımını sağlamak için pozitif yükümlülükler altındadır. Bu bağlamda, eylem yapılacak yerin keyfi biçimde sınırlandırılması veya gösterilerin şehir merkezlerinden uzaklaştırılması hakkın özünü zedeleyebilir. Mahkeme ayrıca, kamu düzeninin korunması gerekçesiyle getirilen sınırlamaların ölçülülük ilkesine uygun olması gerektiğini vurgulamaktadır. Gösterinin tamamen yasaklanması yerine daha hafif önlemlerle kamu düzeninin sağlanması tercih edilmelidir.

Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, anayasal ve yasal düzenlemelerle birlikte uluslararası insan hakları normları tarafından da güvence altına alınmıştır. Ancak uygulamada, özellikle yer seçimi, müdahale ölçütleri ve idari takdir yetkisinin sınırları gibi konular, hukuki tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle hem idarenin hem de kolluk kuvvetlerinin, söz konusu hakkın kullanımını kolaylaştırıcı ve koruyucu bir yaklaşım benimsemesi, demokratik toplum düzeninin gerekleri açısından büyük önem taşımaktadır.

3. Türkiye'de 2023 Ekim Sonrası Filistin Eylemlerinin Genel Çerçevesi

7 Ekim 2023 sonrasında İsrail'in Gazze'ye yönelik askeri operasyonlarının yoğunlaşması, Türkiye'de geniş çaplı bir protesto dalgasını tetiklemiştir. Filistin'e destek amacıyla gerçekleştirilen eylemler, yalnızca büyükşehirlerle sınırlı kalmayıp ülke geneline yayılan ve farklı toplumsal kesimleri kapsayan bir mobilizasyon örüntüsü ortaya koymuştur (BBC News Türkçe, 2023, Al Jazeera Türk, 2023).

Eylemlerin coğrafi dağılımı incelendiğinde, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere metropol alanların protestoların ana merkezleri olduğu, bununla birlikte İzmir, Bursa, Eskişehir, Konya, Adana, Gaziantep ve Diyarbakır gibi farklı bölgesel merkezlerde de eş zamanlı eylemler gerçekleştirildiği görülmektedir (Anadolu Ajansı, 2023, Euronews Türkçe, 2024). Bu durum, protestoların çok merkezli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Mekânsal dağılım bakımından eylemler, konsolosluklar, merkezi meydanlar, üniversite kampüsleri ve ibadet mekânlarında yoğunlaşmıştır. Özellikle İstanbul’da diplomatik temsilcilikler önünde düzenlenen protestolar doğrudan uluslararası siyasete yönelik bir tepki üretirken, meydanlarda gerçekleştirilen kitlesel yürüyüşler kamusal görünürlüğü artırmıştır (Reuters, 2023). Üniversite kampüslerinde gerçekleşen eylemler ise öğrenci hareketlerinin belirleyici rolünü ortaya koymaktadır (Bianet, 2023).

Katılımcı profili açısından değerlendirildiğinde, eylemler heterojen bir yapı sergilemektedir. Öğrenciler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, İslamcı gruplar, sol örgütlenmeler ve bağımsız bireyler eylemlere katılım göstermiştir (Evrensel, 2023, DW Türkçe, 2023). Bu durum, Filistin meselesinin Türkiye’de ideolojik sınırları aşan bir toplumsal karşılık bulduğunu göstermektedir.

Kolluk kuvvetlerinin eylemlere yönelik tutumu ise farklılaşan bir görünüm arz etmektedir. Önceden bildirimi yapılmış ve geniş katılımlı eylemler çoğunlukla kontrollü biçimde gerçekleşirken, izinsiz veya spontane eylemlere yönelik müdahalelerin daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Bu müdahaleler, alanların bariyerlerle çevrilmesi, yürüyüşlerin engellenmesi ve gözaltı işlemleri şeklinde ortaya çıkmıştır (Human Rights Watch, 2024, Amnesty International, 2024).

Bu bağlamda Filistin eylemleri, Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının hem yaygın biçimde kullanıldığı hem de bu hakkın sınırlarının pratikte test edildiği bir süreç olarak değerlendirilebilir. Özellikle mekân seçimi, izin prosedürleri ve kolluk müdahalesinin ölçülülüğü, hak ihlali tartışmalarının merkezinde yer almaktadır.

4. Etnografik Bulgular

A. Türkiye’de Filistin Eylemlerine Katılım Mantiği, Motivasyonlar ve Kolektif Duygulanım

7 Ekim 2023 sonrasında Türkiye’de Filistin’e destek amacıyla gerçekleştirilen protesto eylemlerine katılım, tekil bir nedene indirgenemeyecek ölçüde çok katmanlı bir anlam dünyasına dayanmaktadır. Görüşme verileri, eylemlere katılımın yalnızca sembolik bir dayanışma pratiği olmadığını, aksine bireysel vicdan, dini sorumluluk, siyasal hesap sorma iradesi ve kolektif bir direniş üretme çabasının iç içe geçtiği bir süreç olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Bu durum, protesto alanlarının yalnızca taleplerin dile getirildiği mekânlar değil, aynı zamanda bireylerin kendilerini etik ve politik özne olarak kurdukları alanlar olduğunu ortaya koymaktadır.

I. Katılımın Mantiği: Sorumluluk, Borç ve Somut Etki Arayışı

Katılımcılar açısından protestolara katılımın temel mantığı, pasif bir üzüntü beyanının ötesine geçerek aktif sorumluluk üstlenme biçiminde tanımlanmaktadır. Bu sorumluluk sıklıkla “borç” kavramı üzerinden ifade edilmekte ve Filistin halkına yönelik ahlaki bir yükümlülük olarak kurulmaktadır: *“Yaptıklarımızın hepsi bizim boynumuza borçtur. Filistin’de direnen çocukların borcudur. ...Filistin halkına olan bir borcumuzdu onların adını meydanlarda zikretmek. Ama pek tabii ticaret, petrol, İsrail’le ilişkilerin kesilmesi hususunda söylemleri dile getirdikten sonra iş başkalaştı. Her alandan ayrıldığımızda Filistin için yeni bir sorumluluk olarak eylemleri bitirdiğimizi düşünmeye başladık.”* (E30)

Bu ifadeler, protestoya katılımın bireysel bir tercih olmanın ötesinde, ahlaki bir zorunluluk olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Bu bağlam, eylemcilerin pratiklerinin yalnızca rasyonel tercihlerden değil, içselleştirilmiş etik ve toplumsal eğilimlerden beslendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, belirli bir adalet anlayışı ve sorumluluk duygusunu içselleştirmiş olarak eylem alanına yönelmektedir.

Eylemlerin zaman içerisinde geçirdiği dönüşüm de dikkat çekicidir. Başlangıçta sembolik dayanışma biçiminde ortaya çıkan protestolar, giderek somut ve ölçülebilir talepler üreten bir politik hatta evrilmiştir: *“Bu eylemlerle bir nevi devlete, hükümete baskı kurarak bu tedarik zincirlerinin bir nebze de olsa kırılmasına taraf olacağımızı bilerek katıldık.”* (K23)

Benzer şekilde, küçük ölçekli fakat doğrudan hedefe yönelen eylemlerin katılımcıların bir kısmı açısından daha anlamlı bulunduğu görülmektedir: *“...asıl desteklenmesi gereken kişilerin bunlar olduğunu düşündüm... Filistin'e bir faydası olacak... bütün eylemlere katıldım.”* (K43)

Eylemlerin bir diğer temel boyutu, ifşa ve teşhir pratiği olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, devlet ve özel sektör aktörlerinin İsrail ile ilişkilerini görünür kılmayı protestonun asli bir işlevi olarak tanımlamaktadır: *“Türkiye devletinin İsrail’le yapmış olduğu gizli iş birliğini görüp bunun teşhir edilmesi gerektiğini düşünüyordum.”* (K23). *“Bizatihi kendim üç dört gün boyunca Mersin Limanı'nda video çekimleri yaptım... Videolarla ispatlamak şartı kaydı ile bunları halka anlatmaya çalıştık.”* (E60).

Bu durum, protesto alanlarının aynı zamanda karşı-bilgi üretimi ve kamusal denetim alanları olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

II. Motivasyonlar: Dini, İnsani ve Siyasal Katmanların Kesişimi

Katılımcıların motivasyonları incelendiğinde, dini, insani ve siyasal unsurların birbirinden ayrılmak yerine iç içe geçtiği görülmektedir. Dini motivasyonlar çoğunlukla adalet, zulme karşı durma ve kardeşlik kavramları etrafında şekillenmektedir: *“Benim için birinci motivasyon, dini bir motivasyon. Çünkü Allah, "Adil şahitler olun," diyor, "Zalimlere baş kaldırın," diyor, "Adaleti ayakta tutun," diyor vesaire.”* (E31). *“Benim imanım bana gelmeyi emrettiği yerde ben gelirim. Benim görevim budur.”* (E60)

Bu ifadeler, eylemlere katılımın yalnızca politik değil, aynı zamanda uhrevi bir sorumluluk olarak kurulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, dini motivasyonların modern politik pratiklerle iç içe geçtiği bir eylem biçimi ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte, insani motivasyonlar da güçlü biçimde vurgulanmaktadır. Katılımcılar sıklıkla “insan kalabilmek” ve evrensel vicdan kavramlarına referans vermektedir: *“Benim hayata dair, hayatı algılama ve anlamlandırma biçimimde iki şey çok önemli. Birisi "insan kalabilmek", son nefesime kadar insan olmak ve insan kalmak...”* (E47). *“Eylemde birlikte olduğumuz sarıklı-cübbeli arkadaşlar varsa bile aynı zamanda hiç namaz kılmayan, “sosyalistim” diyen veya “inancım yok ama ben insanım, insani olarak buradayım” diyen bütün arkadaşlarla çok güzel ilişkiler kurdum. Çok güzel diyaloglar kurdum ve meselenin aslında dini boyutundan ziyade insani olduğunu gördüm. ...Yeryüzündeki insanların buna duyarlı olması gerektiğini, yeryüzündeki duyarlı insanların ancak buna bir el atacaklarını ve ancak bunların toplumu etki altına alıp (İsrail’le ilişkileri ve dolayısıyla soykırımı) durdurabileceklerine inandım.”* (E60)

Bu durum, protesto alanının farklı ideolojik ve inanç temelli kimliklerin kesiştiği bir etik ortaklık zemini oluşturduğunu göstermektedir. Siyasal motivasyonlar ise özellikle anti-emperyalist ve anti-Siyonist bir çerçevede şekillenmekte, aynı zamanda hükümet politikalarına yönelik eleştirilerle birleşmektedir: *“Bu sistemsal sorunun net olarak adı aslında emperyalizmdir...”* (E30). *“...sen esip gürlüyorsun ama yağıyorsun...”* (E60)

Bu bağlamda protestolar, yalnızca uluslararası bir meseleye tepki değil, aynı zamanda yerel siyasal iktidarın politikalarına yönelik bir hesap sorma pratiği olarak da ortaya çıkmaktadır.

III. Kolektif Duygulanım: Görünürlük, Baskı ve Direniş

Eylemlerdeki kolektif duygu durumu zaman içerisinde dönüşüm göstermektedir. İlk aşamada güçlü bir heyecan ve umut hâkimken, süreç ilerledikçe öfke, gerginlik ve yorgunluk duygularının öne çıktığı görülmektedir. Bu duygusal dönüşüm, protestoların sürekliliği ve karşılaşılan engellerle doğrudan ilişkilidir.

Özellikle kolluk kuvvetlerinin eylem alanlarındaki yoğun varlığı, bariyer uygulamaları ve müdahale pratikleri, katılımcılar üzerinde sürekli bir baskı ve huzursuzluk hissi yaratmaktadır: “...polislerin... anayasal haklarını kullandırmamaya çalışması... huzursuzluğa sebep oldu.” (E37). “...eylemi daha marjinal hale getirmeye çalışmaları...” (E36)

Bu durum, protesto alanlarının aynı zamanda iktidarın sınırlandırıcı pratiklerinin görünür hale geldiği mekânlar olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda kamusal alanda biraraya gelen kişilere yönelik müdahale pratikleri yalnızca güvenlik önlemleri değil, aynı zamanda siyasi sınırlama biçimleri olarak okunabilir.

Zaman içerisinde bazı katılımcılarda anlamsızlık ve umutsuzluk duygusu gelişse de sahada kalan daha küçük bir grup arasında güçlü bir kararlılık ve süreklilik iradesi ortaya çıkmaktadır: “*Her ne olursa olsun, bu mücadelede tek kalsak bile bunu devam ettireceğiz.*” (K43). Bu durum, protesto hareketlerinin zamanla daha dar ama daha kararlı bir çekirdek kadro tarafından sürdürüldüğünü göstermektedir.

Etnografik bulgular, Filistin eylemlerine katılımın temel mantığının zulme karşı pasif kalmamak ve somut değişim yaratmak olduğunu ortaya koymaktadır. Katılım motivasyonları dini, insani ve siyasal unsurların kesişiminde şekillenmekte, kolektif duygu durumu ise başlangıçtaki yüksek heyecandan zamanla öfke, yorgunluk ve kararlı bir direniş bilincine evrilmektedir.

Bu çerçevede Filistin eylemleri, Türkiye’de yalnızca bir dış politika tepkisi değil, aynı zamanda hak talebinin, etik sorumluluğun ve politik özneleşmenin kesiştiği bir toplumsal alan olarak değerlendirilmelidir. Aynı zamanda kolluk müdahalesine ilişkin deneyimler, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımında karşılaşılan yapısal sınırlamaların katılımcılar tarafından nasıl deneyimlendiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

B. Eylemlere Katılım Deneyiminin Dönüşümü: Baskı, Direnç ve Yalnızlaşma

Görüşme verileri, Filistin eylemlerine katılımın statik bir süreç olmadığını, aksine kolluk müdahaleleri, gözaltılar, sosyal baskılar ve ekonomik kaygılarla birlikte sürekli yeniden şekillenen dinamik bir deneyim olduğunu göstermektedir. Birinci bölümde ortaya konduğu üzere, eylemlere katılım güçlü bir ahlaki sorumluluk ve politik bilinç temelinde kurulmaktadır. Ancak bu katılım pratiği, sahada karşılaşılan müdahale biçimleriyle birlikte dönüşmekte, bazı katılımcılar için daha güçlü bir dirence evrilirken, geniş kitleler açısından belirgin bir geri çekilme ve mesafe koyma eğilimi doğurmaktadır.

I. Müdahalelerin Bireysel Katılım Üzerindeki Etkisi: Direnç ve Kararlılığın Pekişmesi

Katılımcıların önemli bir bölümü, yaşadıkları psikolojik baskı, fiziksel şiddet ve adli süreçlere rağmen eylemlere katılımlarını sonlandırmadıklarını, aksine bu deneyimlerin kararlılıklarını artırdığını ifade etmektedir. Bu durum, eyleme katılımın yalnızca bir tepki değil, aynı zamanda kimliksel ve ahlaki bir konumlanma biçimi olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda katılımcılar, maruz kaldıkları müdahaleleri bir “yıldırma” değil, tam tersine bir “pekiştirme” mekanizması olarak deneyimlemektedir: “...bize dava açıldı, hukuksuz yargılanıyoruz vesaire... bu hukuksuzluklar bizi yıldırıyor değil... tam tersi, daha da motive oluyoruz... daha organize olma, daha fazla dayanışma gösterme, daha fazla ses çıkarma kararlılığı oluşuyor.” (E32)

Benzer şekilde bazı katılımcılar, eylem repertuarlarını da bu deneyimlerin ardından değiştirmiş ve daha sonuç odaklı, daha doğrudan müdahaleye dayalı eylem biçimlerine yönelmiştir: “Ya biz ne yapıyoruz? ...Gazze’de bir bombalama oluyor, ona da yürüyüş yapıyoruz. Daha farklı şeyler yapmamız gerektiği düşüncesi oluşmuştu...” (E29). Bu dönüşüm, sosyal hareket literatüründe eylem repertuarının deneyimle birlikte radikalleşmesi veya çeşitlenmesi olarak tanımlanan süreçle örtüşmektedir (Tilly & Tarrow, 2015).

Katılımcıların bir kısmı ise yaşadıkları gözaltı ve yargı süreçlerini ahlaki bir anlamlandırma çerçevesi içinde yeniden üretmektedir. Bu durum, müdahalelerin bireysel düzeyde nasıl tersine çevrildiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir: “Bu benim için bir madalyadır, onur madalyasıdır... bu davalar bana açılmışsa... bu benim için gurur verici bir şeydir...” (E60). “...ben suçlu değilim... bu yaşadığım süreci de Allah’ın bir nasibi olarak görüyorum...” (K31). Bu anlatılar, dini ve etik referansların politik deneyimleri anlamlandırmada merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Aynı zamanda bu süreç, katılımcıların kendilerini “şahitlik eden özne” olarak konumlandırmalarına imkân tanımaktadır.

Bazı katılımcılar için bu deneyimler, daha yüksek risk içeren eylemlere yönelimi de beraberinde getirmiştir: “Yaklaşık 8 gün açlık grevi yapmıştım... Mısır Konsolosluğu önünde polis müdahalesine muhatap kaldım... İncirlik üssü önünde muhtemelen yarım saat boyunca dayak yedim...” (E39). Bu durum, katılımın yalnızca devam etmediğini, aynı zamanda bedel ödemeyi göze alan bir eylem biçimine dönüştüğünü göstermektedir.

II. Geniş Kitleler Açısından Katılımın Daralması: Korku, Risk ve Mesafe

Bireysel düzeyde artan kararlılığa karşın, kolluk müdahaleleri ve gözaltı süreçleri geniş kitleler üzerinde belirgin bir caydırıcı etki yaratmaktadır. Özellikle öğrenciler, kamu çalışanları ve özel sektör çalışanları için eylemlere katılım, yalnızca anlık bir risk değil, uzun vadeli yaşam planlarını etkileyebilecek bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu durum en açık biçimde “fişlenme” ve “sicil” kaygıları üzerinden ifade edilmektedir: “... ‘sicilime işlenirse yurt dışı çıkış yasağım olur’ gibi bir endişesi vardı...” (K31). “...‘başımıza bir şey gelirse atanamayız’ diyerek gelmedi...” (E30). Katılımcılar ayrıca iş kaybı ve sosyal çevre baskısının da önemli bir geri çekilme nedeni olduğunu belirtmektedir: “...eylemlere katıldım ama kendimi güvence altına aldım... kameraya görünmemeye çalıştım...” (K31). “...100 kişi 200 kişi katılabilirdi ama... iş hayatlarına etki edeceği için katılmadılar...” (E43). Bu ifadeler, protesto katılımının yalnızca politik bir tercih değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal risk hesaplarıyla şekillenen bir karar süreci olduğunu göstermektedir.

III. Kriminalizasyon ve Algı Yönetimi: Katılımın Görünürlüğünün Sınırlandırılması

Eylem alanlarında uygulanan yoğun güvenlik önlemleri, yalnızca katılımcıları değil, potansiyel katılımcıları da etkilemektedir. Bariyerler, yoğun polis varlığı ve sistematik kamera kayıtları, eylemlerin dışarıdan algılanışını dönüştürmektedir: “...aşırı bir güvenlik önlemi alındı... bu yaklaşım size çok tehlikeli bir iş yaptığınız duygusunu veriyor...” (E42). Bu durum, protesto alanının yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda anlamsal olarak da yeniden çerçevelendiğini göstermektedir. Eylemler, hak arama pratiği olmaktan ziyade “riskli” veya “marjinal” faaliyetler olarak kodlanabilmektedir.

IV. Müdahale Sonrası Katılımda “Dökülme”: Psikolojik Yıpranma ve Geri Çekilme

Görüşmeler, zaman içerisinde eylemlere düzenli katılan gruplar içinde dahi bir katılım azalması ve çözülme süreci yaşandığını ortaya koymaktadır. Özellikle gözaltı, tutuklama ve fiziksel müdahale deneyimleri, bazı

katılımcılarda psikolojik yıpranmaya yol açmaktadır: “...o arkadaşların... psikolojik anlamda yıprandıklarını gördüm... insanlar... pes etmeye doğru gidiyor...” (E31). Bazı katılımcılar ise doğrudan eylemlerden çekilmiştir:

“...çevresinden bir baskı geldi... o da koptu sonra...” (K43). Bu durum, protesto hareketlerinde sıkça gözlenen “yüksek maliyetli katılımın sürdürülebilirliği” sorununu yansıtmaktadır.

V. Aile ve Sosyal Çevre Baskısı

Katılım deneyimi yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda aile ve sosyal çevre ile kurulan ilişkiler üzerinden şekillenmektedir. Özellikle genç katılımcılar açısından aile baskısı önemli bir belirleyici olarak ortaya çıkmaktadır: “...aileler arandı... ‘sahip çıkın, tutuklarınız’ (denildi)...” (K23). “...babam beni eylem esnasında arıyor... ‘artık yeter’ demek için...” (E30). Bununla birlikte bazı ailelerin kaygı ile destek arasında gidip gelen bir tutum sergilediği görülmektedir: “...çok kaygılanıyoruz ama... çocuklarımızı size emanet ediyoruz...” (E30). Bu durum, katılımın yalnızca politik değil, aynı zamanda gündelik yaşamın duygusal ve ilişkisel dinamikleriyle iç içe geçmiş bir pratik olduğunu göstermektedir.

VI. Yalnızlaşma

Tüm bu süreçlerin sonunda eylemlerin katılımcı profili daralmış ve sahada daha küçük fakat daha kararlı bir grup kalmıştır. Bu durum, katılımcılar tarafından sıklıkla “yalnızlaşma” olarak ifade edilmektedir: “...telefonlarıma bile çıkmayan insanlar oluyor artık...” (K29). Bu süreç, sosyal hareket literatüründe “çekirdek aktivistleşme” olarak tanımlanan bir dönüşüme işaret etmektedir (Tarrow, 2011). Katılım azalırken, kalan grubun ideolojik ve ahlaki bağlılığı güçlenmektedir.

Etnografik bulgular, kolluk müdahaleleri ve ilişkili baskı mekanizmalarının eylemlere katılım üzerinde çift yönlü bir etki yarattığını göstermektedir. Bir yandan bu müdahaleler, çekirdek eylemci grubun kararlılığını ve bağlılığını artırmakta, diğer yandan geniş kitleler üzerinde güçlü bir caydırıcılık oluşturarak katılımın daralmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede Filistin eylemleri, zaman içinde nicelik olarak küçülse de nitelik olarak daha talepkâr, daha politik ve daha kararlı bir yapıya dönüşmüştür. Katılım deneyimi ise bireysel etik sorumluluk ile yapısal baskı koşulları arasındaki gerilim içinde yeniden şekillenmektedir.

C. Polis Müdahalesi, Şiddet ve Gözaltı Deneyimleri

Görüşme formlarında yer alan anlatılar, Türkiye’de 7 Ekim 2023 sonrası Filistin dayanışma eylemlerinde kolluk müdahalelerinin yalnızca fiziksel bir dağıtma pratiği olarak değil, aynı zamanda kamusal görünürlüğü sınırlandıran, katılımı kontrol altına alan ve protesto alanını disipline eden çok katmanlı bir yönetim tekniği olarak işlediğini göstermektedir. Katılımcıların anlatıları, müdahale öncesi müzakere süreçlerinden gözaltı pratiklerine, psikolojik baskılardan kayıt dışı alıkoymalara kadar uzanan geniş bir ihlal örüntüsüne işaret etmektedir. Bu deneyimler, protesto hakkının kullanımının yalnızca hukuki değil, aynı zamanda duygusal, bedensel ve sosyal maliyetler üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Eylemcilerin anlatılarına göre polisle kurulan ilişki çoğu zaman “müzakere” adı altında başlayan ancak fiilen eylemi sınırlandırmayı amaçlayan bir pazarlık süreci biçiminde ilerlemiştir. Özellikle eylem yapılacak mekân konusunda kolluk kuvvetlerinin merkezi ve görünür alanlar yerine kuytu, etkisiz veya sembolik değeri düşük noktaları dayattığı aktarılmaktadır. Bir katılımcı bu süreci şu şekilde anlatmaktadır: “(Görevli polisler) ‘Basın açıklamanızı burada yapamazsınız’ demişlerdi bize. Halbuki burası dediği alan bir kaldırımdı. Ben de daha önce çok basın açıklamalarına, eylemlere katıldığım için dedim ki, ‘Bakın burası bir kaldırım. Burası AK Parti İl Başkanlığı’nın önü, içi değil. Bir kamu kuruluşunun veya bir binanın, özel mülkün içine girmiyoruz. Burası sokak burası. Burada yapmamız lazım.’” (E42). Benzer biçimde başka bir

katılımcı, polislerin “müzakere” adı altında eylem hakkını sınırlandırmaya çalıştığını ifade etmektedir: “...polislerin bundan (sayısal çokluklarından) cesaret alarak insanlara anayasal haklarını kullandırmamaya çalışması, özellikle “müzakere” adı altında eylemcileri eylem yapmaktan vazgeçirmeye yönelik zaman zaman sert tavırları gerçek anlamda huzursuzluğa sebep oldu bende.” (E37).

Bazı katılımcılar ise müzakerenin doğrudan psikolojik baskı aracına dönüştüğünü aktarmaktadır. Özellikle “sivil değilsiniz”, “eylemcisiniz”, “normal vatandaş muamelesi görmeyeceksiniz” gibi ifadelerin kullanılması, katılımcılar üzerinde kriminalize edilme hissi yaratmıştır. Bu durum, Bourdieu’nün (2001) “sembolik şiddet” kavramıyla birlikte düşünüldüğünde, devletin yalnızca fiziksel güçle değil, meşru vatandaşlık sınırlarını yeniden çizerek de tahakküm kurduğunu göstermektedir. Bir kadın katılımcı bu deneyimi şöyle aktarmaktadır: “Sayıca çok azdık ve fiziksel güç onlarda olmasına rağmen çok fazla güç kullanımıyla karşılaşıyorduk. İlk yaptıkları şey, ilk tepkileri “Bunu yapamazsınız, yasak” oluyordu. Ve bana karşı “Siz artık sivil değilsiniz” gibi cümleler kullanıyorlardı. “Biz size normal vatandaş gibi, yoldan geçen birisi gibi davranamayız. Siz şu an sivillik statüsünde değilsiniz, eylemcisiniz. O yüzden size bu şekilde davranıyoruz” dedikleri bir an olmuştu.” (K29).

Görüşmelerde en sık tekrar eden temalardan biri, müdahalelerin çoğu zaman usule uygun uyarı süreçleri işletilmeden başlamasıdır. Katılımcılar, slogan atıldığı anda, pankart açılır açılmaz veya müzakere devam ederken polis müdahalesinin başladığını aktarmaktadır. Bir katılımcı, müdahalenin hukuki prosedürler tamamlanmadan gerçekleştiğini şu sözlerle ifade etmektedir: “...önce müdahale sonra anons geçildi. Yani öyle bir şey vardı, sıralama problemi vardı. Müdahaleyi yaptılar. Bizi zaten bayağı bir derdest etmişlerdi. Sahadaki en yetkili amir ondan sonra videolarda geçiyordu, “anons geç, anons geç” diyordu.” (E32). Benzer biçimde başka bir katılımcı, “İsrail’le ticaret Filistin’e ihanet” pankartı açıyorsunuz, yaka paça gözaltına alınıyorsunuz yani.” (E31) sözleriyle müdahalenin ani ve doğrudan niteliğine dikkat çekmektedir.

Katılımcı anlatıları, fiziksel şiddetin münferit değil sistematik biçimde deneyimlendiğini göstermektedir. Katılımcılar, yerde sürüklenme, tekmelenme, boğaz sıkma, ters kelepçe, uzun süre araç içinde bekletilme ve darp gibi uygulamaları ayrıntılı biçimde aktarmaktadır. Bir katılımcı yaşadığı müdahaleyi şu şekilde anlatmaktadır: “...yerlerde sürüklendik. ...diyorlar ki müdahale öncesi: “Yolu kapatan grup, eyleminize derhal son verin.” Şimdi bu çağırıyor yaparken biz videoya alıyoruz zaten her şeyi, polis kamerası da videoya alıyor. Yol kapatma yok, kenarda kaldırımda oturuyoruz.” (E32). Başka bir katılımcı ise gözaltı anındaki fiziksel şiddeti şöyle ifade etmektedir: “O kapıdan içeri girdik ve orada da bir asker müdahalesi yaşadık. Ben yarım saat boyunca muhtemelen dayak yedim orada. 8-10 kişi üstüme, 8-10 tane asker üstüme çullandı. Ağzımı burnumu falan tutmuşlardı. Kafama tekme yedim...” (E39).

Kadın katılımcıların anlatıları, müdahalenin toplumsal cinsiyet boyutunu da görünür kılmaktadır. Özellikle başörtülü kadınlara yönelik müdahalelerde beden bütünlüğü ve dini görünürlük hedef alınmıştır. Bir kadın katılımcı şu ifadeleri kullanmaktadır: “...saçlarından tutup işte çok fena bir şekilde yerlere falan fırlatarak atmışlar. “Üç gün başım ağrıdı, çok saçlarımı yolmuşlar” falan dedi. ...çıgıllıkların ortasında geldim. “İşte ben geçeceğim, benim arkadaşlarım onlar” falan dedim. “Ben de geç kaldım ben de girmek istiyorum” falan. Polis de dedi ki: “İyi ki geç kalmışsın, sen de dayak yiyecektin” falan dedi. Ve orada dövmeye başladılar onu. Dövmeye, işte başörtüsünü böyle yarıya kadar açmışlar, tekmelemişler falan. ...Arkadaşım, “Ben 10 yaşımdan beridir kapalıyım, siz bunu bana nasıl yaparsınız?” falan diye ağlamaya başladı.” (K43). Cezaevi ve gözaltı süreçlerinde başörtüsü ve feracelerin kesildiğine dair anlatılar ise dini kimliğe yönelik müdahalenin kurumsal bir boyut kazandığını göstermektedir.

Gözaltı deneyimleri yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda yoğun psikolojik şiddet pratikleriyle de tarif edilmektedir. Eylemciler, sürekli kamerayla kayıt altına alınmanın, yakın mesafeden çekim yapılmasının ve sivil polis takibinin sistematik bir yıldırma yöntemi olduğunu ifade etmektedir. Bir katılımcı, “Karşısında

çevik kuvvet silahlı vs. gören insanların psikolojik şiddete maruz kaldıkları bir gerçek. Ayrıca sürekli kameraya çekilmesi herkesin gözünün içine kadar girip de kameraya çekilmesi bir psikolojik şiddet örneğidir.” (E43) derken, başka bir katılımcı *“Etrafında barikatlar, sürekli kameralar sizi çekiyor. Hatta tek tek bazen çekiyor. Sanki oraya Filistin için değil de barışçıl bir eylem için değil de... Yani kendimi bazen terörist gibi bile hissettim tabiri caizse.”* (K28) sözleriyle kriminalize edilme hissini anlatmaktadır. Bazı katılımcılar eylem sonrasında evlerine kadar takip edildiklerini veya üniversite ve işyerlerinde polis tarafından sorgulandıklarını aktarmıştır.

Gözaltına alınış biçimleri de görüşmelerde yoğun biçimde yer almaktadır. Katılımcılar, çoğu zaman başları bastırılarak, yaka paça ve ters kelepçeyle araçlara bindirildiklerini belirtmektedir. Bir katılımcı, *“Orada normal konuşma yapıyorum ben, şiddet kullanmıyorum, bir şey yapmıyorum, normal sözümü söylüyorum. Orada ağızımız kapatılarak, başımız aşağı zorla eğilerek gözaltına alındık.”* (E47) demektedir. Ters kelepçe uygulamalarının uzun saatler boyunca sürdüğü, kan dolaşımını engelleyecek kadar sıkıldığı ve tuvalet ihtiyacının engellendiği yönünde çok sayıda anlatı bulunmaktadır. Özellikle kadın katılımcılar, gözaltı ve cezaevi girişlerinde çıplak arama uygulamalarına maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir. Bir kadın katılımcı bu süreci şu sözlerle anlatmaktadır: *“Bayağı üstümüzü başımızı çıkardığımız, ellerini içlerimize soktukları (kadınlar tarafından), sütyenden içeri sokuyor, elini öyle döndürüyor, pantolonun belinden içeri elini sokuyor...”* (K31). Başka bir katılımcı ise *“(cezaevinde) yaşadığımız tamamen çıplak aramaydı.”* (K29) diyerek uygulamanın sistematik niteliğine dikkat çekmektedir.

Avukatlara erişim konusunda da ciddi hak ihlalleri aktarılmıştır. Bazı katılımcılar, gözaltının ilk saatlerinde avukatla görüşmelerine izin verilmediğini, getirilen yiyecek ve ilaçların kendilerine ulaştırılmadığını ifade etmektedir. *“Sonra karar açıklandı: Tutuklama. Avukatlar şok. Aşağı nezarethaneye indirildik. Avukatlarla görüşmemize izin verilmedi.”* (K31) ifadesi, savunma hakkına erişimin sınırlandırıldığına işaret etmektedir. Bazı katılımcılar ise uzun süre aç bırakıldıklarını, ilaçlarına erişemediklerini ve ibadet ihtiyaçlarının engellendiğini belirtmiştir.

Çocukların müdahaleler sırasında maruz kaldıkları deneyimler de dikkat çekicidir. Katılımcılar, çocukların gazdan etkilendiğini, arbede sırasında ezilme tehlikesi yaşadığını ve ebeveynlerinin gözaltına alınmasına tanık olduklarını anlatmaktadır. Bir katılımcı, *“...o an tabii babasını (polis) alıp götürünce, şahit olunca bunlara, kaçırılmış gibi götürülünce çocuk haliyle “kaçırıldı mı babam?” diye sordu bana.”* (K28) sözleriyle çocukların yaşadığı travmayı ifade etmektedir.

Görüşmelerde kayıt dışı alıkoyma uygulamalarına ilişkin anlatılar da yer almaktadır. Bazı katılımcılar, resmi gözaltı işlemi yapılmaksızın saatlerce polis araçlarında veya çember içine alınmış alanlarda tutulduklarını belirtmiştir. Bir katılımcı, *“...net bir gözaltı değildi. Emniyete götürüldük polis otosuyla. Ama resmi kayıtlara işlenmediği için böyle 3 saate yakın, 3 saatten biraz daha fazla alıkonulduk sadece.”* (E30) demektedir. Başka bir katılımcı ise *“bitti eylem, biz diyoruz ki ‘gideceğiz’. Bizi çembere alıp üç saat, iki saat, iki buçuk saat farklı bir şey yapıldı. Yani diyoruz al o zaman gözaltına, biz burada durmak istemiyoruz hani. Ne bizi gözaltına aldılar ne... Çemberde bizi öyle iki üç saat tuttular.”* (E29) sözleriyle fiili özgürlük kısıtlamasını tarif etmektedir.

Sonuç olarak görüşmeler, Filistin eylemleri sırasında kolluk müdahalelerinin yalnızca “kamu düzenini sağlama” amacıyla sınırlı kalmadığını, protesto alanını daraltan, katılımcıları kriminalize eden, görünürlüğü baskılayan ve uzun vadeli caydırıcılık üreten bir güvenlik pratiği olarak işlediğini göstermektedir. Fiziksel şiddet, psikolojik baskı, ters kelepçe, çıplak arama, kayıt dışı alıkoyma ve aileler üzerinden kurulan baskı mekanizmaları, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımını fiilen zorlaştıran uygulamalar olarak öne çıkmaktadır. Buna rağmen birçok katılımcı, yaşadıkları müdahaleleri eylemlerden çekilme nedeni değil, aksine daha güçlü bir siyasal ve ahlaki tanıklık zemini olarak yorumlamaktadır.

Ç. Adli Süreç ve Yargılanma Deneyimi: Yıpratma ve Hukuki Gözdağı

Görüşme formlarında yer alan anlatılar, Filistin eylemlerine katılan kişilerin adli süreçleri yalnızca bir “hukuki prosedür” olarak değil, uzun süreye yayılan, belirsizlik üreten ve kişileri sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan yıpratıcı bir baskı mekanizması olarak deneyimlediklerini göstermektedir. Katılımcılar, maruz kaldıkları soruşturma ve davaların büyük ölçüde barışçıl protesto hakkı kapsamında değerlendirilmediğini, aksine gösteri hakkının kriminalize edilmesi üzerinden işleyen bir “hukuki gözdağı” rejiminin parçası haline geldiğini ifade etmektedirler.

Katılımcılar, haklarında açılan davaların çoğunda temel sorunun “ceza verilmesi” değil, sürecin kendisinin bir cezalandırma pratiğine dönüşmesi olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle davalar, sıkça “süründürme”, “bastırma”, “sindirme” ve “susturma” kavramlarıyla tarif edilmiştir. Katılımcılardan biri bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

“...eyleminde tutuklandım ve hakkımda 2911’den bir dosya açıldı. En son 4 şubatta görülen duruşma 16 Haziran’a ertelendi. Haziran’daki duruşma 5. duruşma olacak. Cmk’ya aykırı iddianameye rağmen yargılama türlü sebeplerle uzatılıyor. Amaçları kesinlikle bizleri yıpratmak, baskılamak, susturmak, bizi kullanarak diğer ses çıkaranları korkutmak... Adil yargılanmıyoruz. Bunu da geçtim niye yargılanıyoruz, suçumuz ne? Yargılanıyor olmamız zaten en başından bir hak ihlali. Aynı eylemden dolayı hakkımda cumhurbaşkanına hakaretten bir dosya var. Henüz kovuşturma aşamasında. Adalet bakanı onay verirse yargılama aşamasına geçilecek ancak 1 seneyi geçmesine rağmen dosya bekletiliyor. Bu dosyadan dolayı yurtdışı yaşağım var ve telefonum savcılıkta incelenmek üzere tutuluyor.” (K31)

Benzer biçimde başka bir katılımcı da davaların sürekli ertelenmesinin kişiler üzerinde kalıcı bir baskı yarattığını vurgulamaktadır: *“...bir yıldır uzun aralıklarla mahkemeyi erteliyorlar. ...sürekli şu endişe oluyor: "Buradan başımıza ne gelecek, bunu bilmiyoruz." Ve her gittiğimizde çok sudan bir bahaneyle, gerçekten anlamsız bir şeyle 5 ay sonrasına mahkemeyi erteleyebiliyorlar. Bu da şey yaşıyor yani açıkçası: Niye benim böyle bir davam var? Ben niye bununla uğraşıyorum? Niye sürekli mahkeme koridorlarına gidip geliyorum? Bunun endişesini yaşıyor yani, zorluğunu yaşıyor hayatımda. ...bir yıl önce ellerinde var olan veriyi şu an paylaştırıp her celsede önümüze yeni bir şey çıkartıp "Hadi bu sefer de şurasına bakalım, bu sefer de bunu isteyelim" dedikleri bir sürece evrildi. Ve bu da tamamen sürecin uzamasına sebep oluyor. Bu sebeple açıkçası kendimi bastırılmış hissediyorum. Genel olarak mahkemelerde yaşadığım şey bu.” (K29).*

Katılımcıların anlatılarında, davaların hukuki bir değerlendirme sürecinden çok, caydırıcılık üretmeye yönelik bir mekanizma olarak deneyimlendiği görülmektedir. Bir katılımcı bu deneyimi doğrudan “sindirme politikası” olarak tarif etmektedir: *“Resmen bir sindirme politikası aslında. Tutuklayamıyor, tutuklayamayacak çünkü öyle bir suç yok. "Ne yapayım, süründüreyim" diyor.” (K33).*

I. Gösteri Hakkının Kriminalize Edilmesi

Katılımcılar, anayasal güvence altında olduğunu düşündükleri toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının fiilen tanınmadığını ve ihlal edildiğini ifade etmektedir. Özellikle hükümet politikalarını doğrudan eleştiren eylemlerin polis ve yargı süreçleri aracılığıyla “marjinal”, “tehlikeli” veya “radikal” olarak kodlandığı aktarılmıştır.

Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmektedir: *“...bu davalarla Filistin eylemcileri, Filistin gönüllüleri adeta bir hukuki gözdağına muhatap olmakta.” (E37).* Başka bir katılımcı ise polis müdahalesinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda kamusal algıyı şekillendiren bir kriminalizasyon pratiği olduğunu vurgulamaktadır: *“Kimi zaman bu baskı tehdidini gözaltı gibi süreçlere vardiıyor veya gözaltıyla tehdit*

ediyor. Kimi zaman hakaret ediyor, kimi zamansa işte insanları özellikle barikat altına alarak, çevreleyerek, kuşatarak çevresindeki yani çevreyle irtibatını, eylemcilerin çevreyle irtibatını tamamen kesiyor. Yani sanki marjinal radikal bir grup, istenmemesi gereken, söylenmemesi gereken tehlikeli bir söylemi yükseltiyormuş gibi bir havayı doğrudan doğruya polisin kendisi yaratıyor.” (E41)

II. Mahkemeye Sevk Gerekçeleri ve Kullanılan Kanun Maddeleri

Görüşme verilerine göre en yaygın suçlama, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’na muhalefet iddiasıdır. Ancak katılımcılar, çoğu eylemin barışçıl niteliğine rağmen bu kanunun geniş yorumlanarak kullanıldığını düşünmektedir.

“Evet, gözaltına alındım. Gerekçe olarak 2911 sayılı kanuna muhalefet. Yani ikisi aynı şeyi mi içeriyor bilmiyorum ayrı başlıklar mı, 2911 ve polise mukavemetle alakalı.” (E32). “...polise mukavemetten açıldı dava. Yani o madde özellikle gözüme çarpmıştı benim. İşte bir de gösteri ve yürüyüşün yapılmasının yasaklanmasıyla alakalı işte ilgili kanun maddelerini galiba çiğnediğimize dair bir ifade de vardı.” (E41).

Katılımcılar, Filistin eylemleriyle doğrudan ilişkilendirilemeyecek bazı ağır suçlama maddelerinin de soruşturmalara dahil edildiğini belirtmektedir. Özellikle Cumhurbaşkanı hakaret (TCK 299), devleti aşağılama (TCK 301), görevi yaptırmamak için direnme ve hatta “silahlı terör örgütü üyeliği” gibi maddelerin kullanılması, katılımcılar tarafından “orantısız” ve “siyasi içerikli” olarak değerlendirilmektedir. “Gerçekten "Silahlı terör örgütü üyesi" olarak tutuklanıyorum, anlatabiliyor muyum? Ya ben ömrümde evimde silah bulundurmamış bir adamım. Silah nedir? Silaha sarılmamışım. Silaha gerek de duymuyorum bu şeyler için, anlatabiliyor muyum?” (E60).

Katılımcılar özellikle hükümetin İsrail ile ekonomik ilişkilerini eleştiren sloganların Cumhurbaşkanı hakaret kapsamında değerlendirilmesini ifade özgürlüğünün sınırlandırılması olarak yorumlamaktadır: “O slogan "İşbirlikçi Erdoğan" sloganıydı. "Katil İsrail İşbirlikçi Erdoğan" sloganı. Bu Cumhurbaşkanı hakaret sayılıyormuş. Bu slogan atıldı. Orada direkt polis şey dedi: "Şu an usulsüz bir slogan atıyorsunuz. Eğer böyle yapmaya devam ederseniz, bunu atmaya devam ederseniz müdahale edeceğiz" dendi. O oldu. Ondan sonra arkadaş tutuklandı zaten o eylemden sonra. Gözaltına alınıp tutuklandı.” (K33).

Benzer biçimde kamu kurumlarının İsrail ile ticari ilişkilerine yönelik eleştirilerin de soruşturma konusu yapıldığı belirtilmektedir: “...eylemlerde şunu vurguladık özellikle: Cumhurbaşkanlığına bağlı varlık fonu şirketlerinden BOTAŞ eliyle petrolün taşındığını ve taşınan o petrolün soykırımı kullanıldığını vs. Özellikle hükümeti muhatap alarak, en yetkin makamları muhatap alarak, cumhurbaşkanlığı makamını baz alarak eleştirilerimizi koyduk ama aşağılamada, hakarete kesinlikle bulunmadık. Çünkü kamusal eylemlerde bu tarz hakaret vs. kesinlikle dillendirilmez. Ama savcılık soruşturma başlatmıştı.” (E43).

III. Hakimlerin Tavrı ve Yargılamanın Niteliği

Katılımcılar, bazı duruşmalarda hakimlerin ve savcılarının tavırlarının tarafsızlıktan uzak olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Özellikle eylemin bağlamı dışında yöneltilen soruların kriminalize edici bir yaklaşım taşıdığı belirtilmiştir. “...hakimin çok şedit bir dille eylemci arkadaşlara yaklaştığını, onlara bağlamın dışında sorular sorduklarını yani eylemin dışında "Sizi kim yönlendiriyor? Siz hangi örgüte üyesiniz?" falan gibi sorular sorduklarını hatta bu sorulara oradaki avukatların arkadaşlarımız lehine itiraz ettiklerini, yani "Bu soruları sormazsınız, bu sorular bu yargılamanın konusu değildir" diyerek itiraz ettiklerini ifade etmişlerdi.” (E41). Görüşmelerde, mahkemelerin sık sık ertelenmesi, hakim değişiklikleri, dosyaların uzun süre bekletilmesi ve adli kontrol tedbirlerinin yıllarca sürmesi, sürecin fiili bir cezalandırmaya dönüştüğü şeklinde yorumlanmaktadır. “...süreci sonlandırmıyor. Şimdi aslında istese, ilk duruşmadan bile tutuklayacaksa tutuklar, bırakacaksa bırakır. Tutuklayacak sebep bulamıyor,

tutuklayamayacağı için bu sefer davayı uzatarak süründürüyor karşıdaki kişiyi.” (K33). “İki defa üst üste hâkimin izin alması ve mahkemenin bir türlü görememesi mesela bana açılan ilk davadan iki sene geçti üzerinden ben ocak ayında ilk davaya çıkacağım. Her seferinde hakim izin alıp gitti. Bunu ben neye yormalıyım, hakim bu davaya bakmak istemiyor herhalde diye yorarım.” (E43).

IV. Adli Kontrol, İş Kaybı ve Sosyal Sonuçlar

Katılımcılar, henüz haklarında kesinleşmiş bir karar bulunmamasına rağmen yurt dışı yasakları, ev hapsi, telefonlara el konulması ve uzun süreli dijital incelemeler gibi uygulamalara maruz kaldıklarını belirtmektedir. Bu durum, adli kontrol tedbirlerinin fiili cezalandırma aracı olarak deneyimlendiğini göstermektedir. *“...aynı zamanda bir yurt dışı yasağım var. Telefonum hala ellerinde. Bir sene oldu, alamadım.” (K31). “...14 gün cezaevinde bekletilmem, sonra 3 aya yakın evimde hapsedilmem, ev hapsinde tutulmam benim için bir hak ihlaliydi.” (E60).* Görüşme verileri, adli süreçlerin ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde de doğrudan etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle imamlar ve öğretmenler başta olmak üzere kamu çalışanları ve kamu personeli adayları açısından soruşturma geçirmek ciddi bir iş kaybı veya mesleki gelecek tehdidi olarak algılanmaktadır. *“Devletin çeşitli kurumlarında, örneğin Nüfus Müdürlüğü'nde normal bir masa başı memuru olarak çalışan arkadaşlarımızın, bu eylemler neticesinde yani Filistin'e destek eylemleri neticesinde işini kaybetme korkusu vardı. Genelde en büyük korku bu oldu. Hatta birkaç imam arkadaşımız da vardı. Yakinen tanıdığım biri bile var mesela, yurt dışında yaşayan ve gemiye (Özgürlük Filosu) katılımcı olduğu için, şu an hakkında Diyanet tarafından soruşturma açılan ve sözleşmesinin bitmesi beklenen bir arkadaşımız var. Tabii biz kendimiz devlet çalışanı değiliz, memuriyetimiz yok, farklı bir bağımız yok, o konuda çok daha özgürdük. Fakat arkadaşlarımız arasında bunu yaşayan 10'a yakın örnek olmuştur.” (E36)*

Sosyal ilişkiler düzeyinde de önemli kırılmalar yaşandığı görülmektedir. Özellikle gözaltı veya tutuklama deneyimi yaşayan bazı kişilerin çevreleri tarafından “riskli” görülmeye başlandıkları aktarılmıştır. *“Özellikle katıldığım eylemler sebebiyle arkadaşlığını bitiren, terörist muamelesi yapan, çalıştığı yer devlet dairesiyse, devlet memuruysa telefonlarıma bile çıkmayan insanlar oluyor artık son 1 yıldır maalesef.” (K29).*

Sonuç olarak görüşme verileri, Filistin eylemlerine katılan kişilerin adli süreçleri yalnızca hukuki bir mesele olarak değil, kamusal görünürlüğü bastırmayı, siyasal itirazı kriminalize etmeyi ve toplumsal caydırıcılık üretmeyi hedefleyen daha geniş bir yönetimsellik pratiğinin parçası olarak deneyimlediklerini göstermektedir. Bu çerçevede yargılama süreçleri, katılımcıların anlatılarında sıkça ifade edildiği üzere, “cezalandırma”dan çok “yıpratma” ve “gözdağı verme” işlevi gören uzun süreli bir baskı mekanizması olarak tasvir edilmektedir.

5. Analiz

Bu araştırmanın bulguları, Türkiye’de Filistin’e destek amacıyla gerçekleştirilen protestoların yalnızca bir dış politika meselesine verilen toplumsal tepki olmadığını, aynı zamanda toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımına ilişkin güncel siyasal sınırları görünür kılan bir deneyim alanına dönüştüğünü göstermektedir. Katılımcıların anlatıları birlikte değerlendirildiğinde, protestolara yönelik müdahalelerin münferit güvenlik uygulamaları olmaktan öte, kamusal alanın denetimi, siyasal eleştirinin sınırlandırılması ve muhalif toplumsal hareketlerin kontrol altında tutulmasıyla ilişkili daha geniş bir yönetimsellik pratiği içinde şekillendiği görülmektedir.

Araştırma verileri, eylemlere yönelik müdahalelerin yalnızca fiziksel şiddet ya da gözaltı uygulamalarıyla sınırlı olmadığını, fişleme korkusu, uzun yargı süreçleri, sosyal baskı, ekonomik kaygılar ve gündelik hayatın gözetim altında hissedilmesi gibi çok katmanlı sonuçlar ürettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle polis kameralarıyla sürekli kayıt alınması, sivil polis takibi, ailelerin aranması ve katılımcıların iş hayatlarına

ilişkin kaygılar, protesto hakkının kullanımını dolaylı biçimde sınırlandıran bir “önleyici baskı” mekanizması üretmektedir. Bu durum, literatürde “soğutucu etki” (chilling effect) olarak tanımlanan, bireylerin cezalandırılma korkusuyla temel haklarını kullanmaktan geri çekilmesine neden olan sürece karşılık gelmektedir (Schauer, 1978).

Bulgular ayrıca, Filistin eylemlerinin belirli bir noktadan sonra güvenlikçi bir çerçeve içerisinde ele alındığını göstermektedir. Katılımcıların aktardığı deneyimlerde, yoğun polis yığınağı, bariyerlerle çevrilen alanlar, sürekli kamera kaydı ve protestocuların “marjinal”, “tehlikeli” ya da “örgüt bağlantılı” kişiler olarak muamele görmesi dikkat çekmektedir. Bu durum, protestoların anayasal bir hak kullanımından ziyade potansiyel bir kamu düzeni tehdidi olarak kodlandığını düşündürmektedir. Özellikle hükümet politikalarını doğrudan eleştiren sloganların veya ticari ilişkileri hedef alan taleplerin daha sert müdahalelerle karşılaşması, devletin protestolar arasında içerik temelli bir ayırım ürettiğine işaret etmektedir. Böylece protesto hakkı biçimsel olarak tanınsa da hangi siyasal taleplerin kamusal alanda meşru kabul edileceği fiilen yeniden belirlenmektedir.

Araştırmada öne çıkan önemli bir diğer bulgu ise kriminalizasyon süreçleridir. Katılımcıların önemli bir bölümü, barışçıl protesto faaliyetleri nedeniyle 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Türk Ceza Kanunu’nun 299. maddesi veya “görevi yaptırmamak için direnme” gibi maddeler kapsamında soruşturma ve davalarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Bazı örneklerde ise protesto bağlamıyla doğrudan ilişkisi kurulması güç olan “silahlı terör örgütü üyeliği”, “devlet kurumlarını aşağılama” veya “halkı kin ve düşmanlığa tahrik” gibi ağır suçlamaların devreye sokulduğu görülmektedir. Bu durum, protesto hakkına ilişkin hukuki süreçlerin yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda caydırıcı ve yıldırıcı bir işlev gördüğüne dair katılımcı anlatılarını desteklemektedir. Özellikle yıllarca süren davalar, sürekli ertelenen duruşmalar, telefonlara el konulması ve yurt dışı yasakları gibi uygulamalar hukuki sürecin bizzat cezaya dönüşmesine neden olmaktadır.

Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri de müdahalelerin eylemciler üzerindeki etkisinin homojen olmamasıdır. Görüşmeler, baskı ve şiddetin bazı katılımcılarda geri çekilme, korku ve yalnızlaşma yarattığını, özellikle öğrenciler, memur adayları ve kamu çalışanları açısından protestolara katılımın ciddi riskler içerdiğini göstermektedir. Buna karşın çekirdek aktivist gruplar açısından gözaltı, dava ve fiziksel müdahaleler çoğu zaman mücadele kararlılığını güçlendiren deneyimler olarak anlamlandırılmıştır. Bazı katılımcılar yargılanmayı “onur madalyası”, “şahitlik” veya “vicdani sorumluluğun sonucu” olarak tarif etmektedir. Toplumsal hareketlere yönelik baskı her zaman hareketi zayıflatamamakta, aksine harekete bağlılığı güçlendiren bir direnç de oluşturabilmektedir.

Kadın katılımcıların deneyimleri ise müdahalelerin toplumsal cinsiyet boyutunu görünür kılmaktadır. Başörtüsüne müdahale edilmesi, ters kelepçe uygulamaları sırasında yaşanan teşhir hissi, çıplak arama iddiaları ve kadınların fiziksel şiddete maruz bırakılması, protesto alanındaki güvenlik pratiklerinin kadın bedeni üzerinde ayrıca tahakküm kurabildiğini göstermektedir. Çocukların gazdan etkilenmesi, arbede içerisinde kalması veya ebeveynlerinin gözaltına alınışına tanıklık etmesi ise protesto alanındaki müdahalelerin yalnızca eylemcilere değil, ailelere ve çocuklara da yayılan bir travma etkisi ürettiğini ortaya koymaktadır.

Etnografik gözlemler ve görüşme verileri birlikte değerlendirildiğinde, Filistin eylemlerinin Türkiye’de protesto hakkının sınırlarını test eden önemli bir toplumsal deneyime dönüştüğü görülmektedir. Araştırma, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik müdahalelerin yalnızca hukuki değil, sosyal, kültürel ve duygusal boyutları olan çok katmanlı süreçler olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Protestolar etrafında inşa edilen baskı mekanizmaları, kamusal alanda görünür olmanın maliyetini planlı ve sistematik bir şekilde

artırmakta ve hem doğrudan hem de dolaylı ve katlanan etkiler aracılığıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale niteliği taşımaktadır.

6. Sonuç

Bu rapor, 2023 Ekim’inden itibaren Türkiye’de gerçekleştirilen Filistin’e destek eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının nasıl sınırlandırıldığını, kriminalize edildiğini ve katılımcılar tarafından nasıl deneyimlendiğini ortaya koymuştur. Katılımcıların anlatıları, ihlallerin fiziksel müdahalelerden ibaret olmadığını, psikolojik baskı, fişleme, takip, uzun süren yargılamalar, adli kontrol tedbirleri ve sosyal dışlanma gibi çok katmanlı süreçler üzerinden işlediğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, barışçıl gösteri hakkının anayasal ve uluslararası hukukta tanımlanan koruma alanına rağmen, Filistin eylemleri söz konusu olduğunda çoğu zaman “güvenlik”, “kamu düzeni” ve “kriminal tehdit” çerçevesinde değerlendirildiğine işaret etmektedir. Özellikle hükümet politikalarını doğrudan eleştiren sloganlar, pankartlar ve protesto biçimleri karşısında kolluk kuvvetlerinin daha sert müdahalelerde bulunduğu, müzakere süreçlerinin ise çoğu zaman eylemleri sınırlandırma ve caydırma işlevi gördüğü anlaşılmaktadır.

Gözaltı ve yargılama süreçleri de katılımcılar tarafından yalnızca hukuki prosedürler olarak değil, aynı zamanda yıldırma ve susturma mekanizmaları olarak deneyimlenmiştir. Uzayan davalar, belirsizlik hali, yurt dışı yasakları, telefonlara el konulması ve iş kaybı korkusu, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımını fiilen engellemek için kamu makamları tarafından kasten geliştirilen ve sistematik bir şekilde uygulanan unsurlar olarak öne çıkmıştır. Kadınların başörtülerine yönelik müdahaleler ve çocukların maruz kaldığı şiddet ise ihlallerin toplumsal cinsiyet ve çocuk hakları boyutunu görünür kılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’de Filistin eylemleri bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik müdahalelerin münferit olaylar olmaktan ziyade, protesto alanını daraltan daha geniş bir siyasal ve yönetsel pratiğin parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

7. Öneriler

Bu raporda ortaya çıkan bulgular doğrultusunda, Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının etkin biçimde korunabilmesi için aşağıdaki önerilerin dikkate alınması gerekmektedir:

Kolluk Kuvvetlerine Yönelik Öneriler

- Barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerine yönelik müdahalelerde, Anayasa’nın 34. maddesi ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri esas alınmalıdır.
- Kolluk müdahalelerinde “orantılılık”, “zorunluluk” ve “son çare” ilkelerine uyulmalı, barışçıl protestolar doğrudan güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmemelidir.
- Müdahaleler sırasında fiziksel şiddet, ters kelepçe, sürüklenme, hakaret, tehdit ve keyfi fiili alıkoyma gibi uygulamalar hakkında etkili ve bağımsız soruşturmalar yürütülmelidir.
- Kadın eylemcilere yönelik başörtüsüne müdahale, çıplak arama ve cinsiyet temelli aşağılayıcı uygulamalar derhal sonlandırılmalı, bu konuda özel insan hakları eğitimleri verilmelidir.
- Çocukların bulunduğu alanlarda biber gazı ve sert müdahale yöntemleri kullanılmamalıdır.

Yargı Organlarına ve Kamu Otoritelerine Yönelik Öneriler

- Barışçıl Filistin eylemlerinin kriminalize edilmesine son verilmeli, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı demokratik toplumun temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

- 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun uygulanmasında hak eksenli bir yaklaşım benimsenmeli, keyfî gözaltı ve uzun yargılama süreçleri bir cezalandırma yöntemine dönüştürülmemelidir.
- Yargı süreçlerinde ifade özgürlüğü ile protesto hakkı birlikte değerlendirilmeli, eleştirel slogan ve pankartlar otomatik biçimde “hakaret” veya “örgütsel faaliyet” kapsamında yorumlanmamalıdır.
- Adli kontrol tedbirleri (yurt dışı yasağı, ev hapsi, dijital materyallere el koyma vb.) istisnai önlemler olarak yalnızca gerçekten gerektiği takdirde uygulanmalı, ölçülülük ilkesi gözetilmelidir.
- Gözaltı süreçlerinde avukata erişim, sağlık hizmeti, ibadet hakkı ve temel ihtiyaçlara erişim güvence altına alınmalıdır.

Sivil Toplum ve İnsan Hakları Örgütlerine Yönelik Öneriler

- Protesto hakkı ihlallerinin sistematik biçimde belgelenmesi ve raporlanması sürdürülmelidir.
- Gözaltı ve yargılama süreçleri yaşayan aktivistler için psikolojik, hukuki ve maddi dayanışma ağları güçlendirilmelidir.
- Özellikle öğrenciler, gençler ve kamu çalışanlarının maruz kaldığı fişlenme ve iş kaybı korkusuna karşı hak temelli farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.
- Protesto alanlarında kadınlar ve çocuklar için güvenlik ve destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

Bu öneriler, yalnızca Filistin’e destek eylemleri bağlamında değil, Türkiye’de demokratik katılım alanının korunması ve toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının etkin biçimde kullanılabilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Al Jazeera Türk. (2023). *Türkiye genelinde Gazze protestoları*.
- Amnesty International (2024). *Türkiye: Freedom of Assembly and Police Violence Briefings*.
- Anadolu Ajansı. (2023). *İstanbul'da Filistin'e destek gösterileri*.
- Asef Bayat (2013). *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East*. Stanford University Press.
- BBC News Türkçe. (2023). *Türkiye'de Filistin'e destek protestoları*.
- Bianet. (2023). *Gençlik hareketlerinin Filistin eylemleri*.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Charles Tilly (2004). *Social Movements, 1768–2004*. Paradigm Publishers.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.
- DW Türkçe. (2023). *Türkiye'de Filistin protestoları*.
- Keyman, E. F. (2000). *Türkiye ve Radikal Demokrasi: Geç-Modern Zamanlarda Siyaset ve Demokratik Yönetim*. İstanbul: Alfa.
- Euronews Türkçe. (2024). *Türkiye'de Filistin protestoları ve gözaltılar*.
- Evrensel. (2023). *Gazze için eylemler ve gözaltılar*.
- Schauer, F. (1978). "Fear, Risk and the First Amendment: Unraveling the Chilling Effect". *Boston University Law Review*, 58(5).
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in Practice*. Routledge.
- Human Rights Watch (2024). *World Report 2024: Turkey*. <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/turkey>
- İnsan Hakları Derneği (2024). *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı İhlalleri Raporu*. <https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2025/11/ihd-2024-hak-ihlalleri-raporu.pdf>
- Jasper, J. M. (1997). *The art of moral protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements*. University of Chicago Press.
- Reuters. (2023). *Protests in Turkey over Gaza conflict*.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. Holt, Rinehart and Winston.
- Tarrow, S. (2011). *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Tilly, C., & Tarrow, S. (2015). *Contentious politics* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Wolcott, H. F. (1999). *Ethnography: A Way of Seeing*. AltaMira Press.

